

відмовиться розписатися у журналі відвідувань перевіряючих. Відмова від допуску перевіряючого до перевірки, загрожує суб'єкту господарювання арештом майна на невизначений строк, що в значній мірі порушує права суб'єкта господарювання.

Перспективи подальших досліджень. Обгрунтовані практичні аспекти щодо проведення комплексу організаційних заходів із підготовки та проведення перевірки, будуть використані у подальших дослідженнях щодо пошуку шляхів гармонізації відносин між органами державної податкової служби та платниками податків.

1. Сердюк В. М. Податковий облік: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ., 2005. – 3012.
2. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua/control/uk/index>. 3. Податковий кодекс України / Уклад. В. Кузнецов. – Х.: Фактор, 2010. – 464 с. 4. Методичні рекомендації щодо дій оперативних працівників податкової міліції при проведенні перевірок суб'єктів підприємницької діяльності / Лист ДПА України від 19 листопада 2002 року № 17932.

УДК 004.9

О.М. Гончар

Національний університет “Львівська політехніка”

ЕКОНОМІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ ТА СИНХРОНІЗАЦІЯ ДІЛОВИХ ЦИКЛІВ У ЗОНІ ЄВРО

© Гончар О.М., 2012

Наведено результати аналізу динаміки ділових циклів у країнах ЄС у період 1991–2011 рр. Результати аналізу підтверджують зростання схожості ділових циклів країн зони євро. Загалом ЕВС не є однорідною економічною зоною, що згідно з сучасними теоріями оптимальної валютної зони є основною умовою для введення спільної валюти, але існує група країн, так звана *зона ядра*, яка відповідає цій умові.

Ключові слова: синхронізація ділових циклів, зона ядра, економічна конвергенція, Європейський Валютний Союз, оптимальна валютна зона.

О.М. Gonchar

Lviv Polytechnic National University

ECONOMIC CONVERGENCE AND BUSINESS CYCLE SYNCHRONIZATION IN THE EURO ZONE

Paper provides analysis of cyclical evolution of EU countries' output between 1991 and 2011. Results of this paper provide support for the view that there was an increase in the similarity between business cycles of euro zone countries. EMU as a whole is not an uniform economic area but there is a so called *core area*, which meets this requirement.

Key words: business cycle synchronization, core area, economic convergence, European Monetary Union, optimal currency area.

Постановка проблеми. На початку 90-х років минулого століття Економічний і Валютний Союз (ЕВС) став основним предметом дискусії над процесами європейської інтеграції. Рішення прийняті у справі ЕВС становлять найважливішу й одночасно найконкретнішу частину

Маастрихтського Трактату про Європейське Співтовариство (ТЕС). Згідно з постулатами Трактату у 1999 році одинадцять з-поміж п'ятнадцяти тодішніх країн-членів Європейського Союзу (ЄС) відмовилися від своєї монетарної автономії та прийняли спільну валюту, що значно вплинуло на прискорення усього процесу європейської інтеграції.

Щоб отримати членство в ЕВС, країни-члени Європейського Співтовариства мусіли виконати певні умови, так звані Маастрихтські критерії конвергенції, які сформульовано у Трактаті та конкретизовано Європейським валютним інститутом (ЄВІ) [7, с. 146]. Ці критерії такі [3, с. 20]: критерій стабільності цін, критерій стабільності довгострокових відсоткових ставок, критерій стабільності державних фінансів і критерій стабільності валютного курсу. Критерії ЕВС детально описано у прикріпленому до ТЕС «Протоколі про критерії конвергенції».

Вигодам і втратам від валютного союзу, необхідним умовам, які повинні бути дотримані, перед запровадженням спільної валюти, а також правилам її справного функціонування присвячено багато наукових досліджень. Проекти створення валютного союзу у Європейському Співтоваристві викликали багато суперечок, оскільки Співтовариство загалом не становило оптимальної валютної зони. На думку Л. Цукаліса, запровадження зони євро обґрунтовувалося швидше політичними, ніж економічними аргументами [21, с. 285]. ЕВС утворився як велика група країн, що не було дивним з політичної точки зору, проте це не відповідало теорії оптимальної валютної зони. Німеччина прагнула введення спільної валюти на території малої групи країн, оскільки у великому валютному союзі вона втратила б можливість формування валютної ситуації в Європі. Якби членами валютного союзу стало небагато країн, політичні втрати Німеччини були б менші, оскільки надалі вона відігравала б ключову роль [12, с. 655]. Тому Німеччина пропонувала встановлення таких економічних критеріїв вступу до валютного союзу, які могли б виконати тільки деякі країни. Натомість основною політичною метою більшості країн-членів Співтовариства була участь у ЕВС. З політичної точки зору у вступі до ЕВС була зацікавлена більшість країн-членів Співтовариства, а передусім Франція, Італія та Іспанія. З одного боку, пасувала їм більша монетарна стабільність, а з іншого, беручи участь в управлінні ЕВС, хотіли мати на неї вплив.

На думку П. Де Грауве, головною метою Маастрихтських критеріїв конвергенції була гарантія Німеччині, що в ЕВС буде провадитися така ж рестрикційна грошова політика, як у Німеччині [12, с. 653–661]. Він стверджує, що без таким чином сформульованих умов участь Німеччини у майбутньому валютному союзі була б неможливою, що перекреслювало б сенс усього проекту. Щоб спільна грошова політика була ефективною для усіх країн-членів, економічні системи цих країн повинні бути подібними одна до одної, а отже, треба було усунути або принаймні зменшити наявні між країнами відмінності. Ці відмінності переважно мали мікроекономічний характер, а їх усунення є дуже тривалим процесом, що вимагає багатьох стимулів. Багато політиків і економістів вважали, що усуненню мікроекономічних бар'єрів повинна була сприяти макроекономічна конвергенція. На їхню думку, макроекономічна конвергенція є: 1) необхідною для ведення спільної грошової політики; 2) простішою і вимагає менше часу ніж мікроекономічна конвергенція; 3) її реалізація повинна полегшити мікроекономічну конвергенцію [15, с. 27].

Найбільшою перешкодою для запровадження валютного союзу була суперечність політичних цілей Німеччини та інших великих країн ЄС, а усунення цих суперечностей полегшувало запровадження спільної валюти. Економічні міркування на тему чи Європа є оптимальною валютною зоною, чи ні, навіть якщо й мали яке-небудь значення, то порівняно з політичними міркуваннями лише другорядне [20, с. 47].

Згідно з Маастрихтським Трактатом учасником майбутнього валютного союзу могли стати лише ті країни, які мають добру економічну ситуацію. Як наслідок, особливого значення набуло поняття економічної конвергенції (*economic convergence*). В економічній теорії термін «конвергенція» означає зменшення відхилення певної економічної змінної у межах групи країн або надолуження відставання країни по відношенню до іншої країни чи групи країн [1, с. 1]. Визначення цього поняття пропонує також Л. Орензяк [19, с. 28], на думку якої про явище економічної конвергенції можна говорити тоді, коли економічна ситуація в окремих країнах,

оцінювана найважливішими економічними показниками, є подібною. У такому разі увесь союз є в міру однорідним організмом і може справно функціонувати.

Описані у ТЕС критерії конвергенції є номінальними показниками. Натомість багато економістів вважають, що для створення справно функціонуючого валютного союзу номінальна конвергенція не є ані необхідною, ані достатньою [22, с. 4]. З одного боку, не є необхідною, бо країни з різними темпами інфляції можуть мати подібні структури економік; з іншого, натомість не є достатньою, бо країни з подібними темпами інфляції можуть мати різні структури економік. Згідно з Європейським Центральним Банком (ЄЦБ) номінальна конвергенція не повинна домінувати над реальною конвергенцією, а обидві вони повинні відбуватися одночасно. Конвергенція реальна може прискорити процес номінальної конвергенції, а позитивні наслідки номінальної конвергенції (зокрема, стабілізація інфляційних очікувань і зменшення схильності до інфляції) можуть сприяти подальшому розвитку реальної конвергенції [16, с. 54].

Теоретичну основу аналізу реальної конвергенції економік країн зони євро становить концепція оптимальної валютної зони (ОВЗ). Загалом теорію ОВЗ побудовано на критеріях оцінки втрат і вигод від валютного союзу. Вони є основою концепції симетричності шоків і вразливості економік у разі несиметричного шоку, яка полягає у тому, що для країн чи зон, що наражаються на симетричні шоки, або мають механізм абсорбції асиметричних шоків, оптимальним розв'язанням є введення спільної валюти. До найважливіших критеріїв оптимальної валютної зони зараховують такі [23, с. 78]:

- 1) економічна однорідність і синхронізація ділових циклів;
- 2) відкритість економіки;
- 3) мобільність факторів виробництва;
- 4) диверсифікація структури економіки.

Перелічені умови є необхідними для уникнення дорогих адаптаційних проблем, які виникають тоді, коли країни переживають асиметричні економічні шоки. Окрім представлених головних критеріїв також часто виділяють додаткові: можливість здійснення фіскальних трансферів, еластичність заробітної плати та цін, подібна схильність до інфляції. Якщо наведені вище умови виконуються, тоді створення зони зі спільною валютою може бути вигідним. Ймовірність правильного функціонування валютного союзу та її позитивного впливу на економіку буде тим вищою, чим більше умов теорії ОВЗ буде дотримано, а отже, успіхи валютної інтеграції залежать від ступеня реалізації вищенаведених умов. Нижче проведемо верифікацію критерію економічної збіжності та синхронізації ділових циклів з метою ствердження, якою мірою він був виконаний країнами зони євро у момент впровадження Економічного і Валютного Союзу і після восьми років його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синхронізація ділових циклів країн, що є учасниками валютного союзу, є основою реальної конвергенції. Ступінь збіжності (конвергенції) ділових циклів між країнами-членами є одним з ключових елементів дискусії на тему валютних союзів. Запропонований Ф. Онідю [18] постулат рівномірності темпів економічного зростання є важливим фактором, що впливає не тільки на саме створення, але й подальше ефективне функціонування єдиної валютної зони. Синхронізація ділових циклів між країнами, що утворюють валютний союз, зменшує ризик настання асиметричних шоків, що полегшує координацію економічної політики, і, зокрема, реалізацію спільної грошової політики. Це питання було предметом досліджень Європейської Комісії, а їхні результати свідчать про те, що ділові цикли країн-членів порівняно збіжні, і що дисперсія розривів виробництва у зоні євро, від початку 90-х років ХХ століття, зменшується.

Питання конвергенції ділових циклів країн зони євро стало також предметом значного зацікавлення в академічній літературі, у якій по відношенню до цієї теми є певна розбіжність у поглядах. Існує натомість згода, що від початку 90-х років [10, с. 27], а особливо від середини 90-х років [11, с. 24], синхронізація ділових циклів у зоні євро є щораз більшою, але це не стосується усіх країн. Деякі з них мають більш індивідуальний перебіг циклу. З одного боку, результати

частини досліджень підтверджують думку, що відбувається зростання подібності між діловими циклами країн Європейського Союзу. Д. Джанноне та Л. Райхлін [14] доводять, що поворотні пункти національних ділових циклів країн ЄС від 1970 р. характеризуються високим ступенем одночасності. Своєю чергою В. Артис і В. Жанг [5] досліджували циклічні коливання промислової продукції та зосередили увагу на значенні курсового механізму ERM (Exchange Rate Mechanism) у викликанні спільних ділових циклів між країнами учасниками курсового механізму. Дійшли вони висновку, що поступово ділові цикли більшості з цих країн щораз більше наближалися до ділового циклу Німеччини, тоді як раніше вони були більше наближені до циклу Сполучених Штатів Америки. І Анджелоні та Л. Дедола [2, с. 11] досліджували більший набір змінних і ствердили, що між країнами зони євро відбулося зростання кореляції циклів виробництва, цін, а також біржових індексів. Результати, які отримав Ф. Бело [6, с. 37], вказують на те, що ділові цикли Італії, Іспанії, Австрії, Нідерландів, Португалії та Греції характеризувалися конвергенцією по відношенню до циклу зони євро. З. Дарвас і Г. Шапари [10, с. 27] підкреслюють, що ділові цикли країн-членів ЕВС поступово стали синхроннішими, особливо починаючи з 1993 р. (початку впровадження ЕВС). О. Де Брандт і інші [11, с. 24] пишуть про зростаючу кореляцію ділового циклу Німеччини, Франції та Італії, починаючи з середини 90-х років ХХ століття. Натомість, з іншого боку, у своїй праці М. Артис [4] не знайшов чітких доказів конвергенції циклів між країнами зони євро, а М. Камачо [8] пише про зменшення кореляції ділових циклів у 1995–2005 рр.

Цілі статті. У статті проаналізовано процес впровадження Економічного і Валютного Союзу у Європейському Співтоваристві. Зроблено це на основі аналізу та оцінки процесу економічної конвергенції з точки зору теорії оптимальної валютної зони, а саме критерію синхронізації ділових циклів. Через використання різних методів досліджень у найновішій літературі важко знайти однозначну думку на тему еволюції синхронізації ділових циклів у зоні євро.

У літературі [13, с. 43] пропонується багато статистичних інструментів, за допомогою яких можна виміряти рівень синхронізації циклів між двома країнами, а також ступінь їх конвергенції. Одним з можливих і мабуть найбільш відповідним підходом до вимірювання синхронізації циклів є аналіз еволюції стандартного відхилення розривів ВВП окремих країн з плином часу. Якщо досліджувані країни перебувають у подібній циклічній позиції, то стандартні відхилення будуть близькі до нуля. Проте треба пам'ятати, що цей показник залежить від масштабу, тобто стандартне відхилення збільшуватиметься (або зменшуватиметься) пропорційно до збільшення (або зменшення) середньої амплітуди індивідуальних циклів. Зважаючи на його залежність від масштабу, стандартне відхилення є менш придатним для вимірювання реального синхронізаційного виміру конвергенції ділових циклів, тобто чи цикли характеризуються спільною періодичністю та фазою, незважаючи на можливі зміни амплітуди коливань. Для дослідження цього питання більш придатним показником є коефіцієнт кореляції. Звичайний коефіцієнт кореляції є найчастіше використовуваним статистичним інструментом для вимірювання рівня залежності між діловими циклами. Такі коефіцієнти кореляції можуть бути обраховані для серії чергових періодів часу, що забезпечує постійне спостереження явищ з плином часу.

З огляду на це у статті аналіз синхронізації ділових циклів проводився на основі розмаху та стандартного відхилення, а також коефіцієнта кореляції розривів виробництва. Метою статті є підтвердження гіпотези дослідження про те, що створений Економічний і Валютний Союз не є загалом однорідною економічною зоною, що згідно з сучасними теоріями оптимальної валютної зони є основною умовою впровадження спільної валюти, але у ньому можна виділити групу країн, так звану *зону ядра*, яка відповідає цій умові.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цьому аналізі синхронізація циклів у країнах зони євро вимірювалася за допомогою стандартного відхилення та розмаху розривів виробництва окремих країн-членів. Результати аналізу, наведені у табл. 1, свідчать про значне уподібнення розривів виробництва у країнах зони євро у 1991–2008 рр. Аналізований період часу (1991–2011 рр.) поділено на три менші періоди, а саме: 1991–1998 рр. (період приготувань 12 з 17 теперішніх учасників до ЕВС), 1999–2008 рр. (докризий період функціонування зони євро) та 2009–2011 рр. (кризовий період функціонування зони євро).

Розриви виробництва країн зони євро у 1991–2011 рр. (% потенційного ВВП)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1991-1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1999-2008	2009	2010	2011	2009-2011	1991-2011
Австрія	1,9	1,3	-0,7	-1,6	-1,1	-0,9	-0,9	0,5	-0,19	1,4	2,5	0,6	-0,3	-1,9	-1,7	-1,1	0,6	2,4	1,6	0,40	-3,7	-3,0	-1,8	-2,86	-0,29
Бельгія	0,6	0,2	-2,7	-1,3	-0,9	-1,8	-0,2	-0,6	-0,85	0,4	1,7	0,0	-0,6	-1,5	0,0	0,0	0,6	1,2	0,2	0,20	-3,6	-2,4	-1,5	-2,51	-0,59
Фінляндія	-4,2	-9,4	-11,9	-6,1	-4,4	-3,5	-0,8	0,5	-4,97	0,5	2,1	0,7	-0,8	-1,8	-0,7	-0,7	1,0	3,5	1,8	0,56	-8,2	-6,1	-4,6	-6,29	-2,53
Франція	2,4	1,8	-0,9	-0,9	-0,6	-1,3	-1,1	0,2	-0,06	0,9	2,0	1,1	0,0	-0,9	-0,2	-0,1	0,9	1,4	-0,4	0,46	-3,9	-3,6	-3,4	-3,65	-0,33
Німеччина	2,0	1,5	-1,6	-0,5	-0,4	-1,1	-0,8	-0,8	-0,21	-0,7	0,7	0,6	-0,7	-2,2	-2,5	-2,6	0,2	2,2	1,6	-0,33	4,5	-2,3	-0,8	-2,54	-0,60
Греція	1,3	0,1	-3,3	-0,8	-1,2	-1,5	-1,2	-1,1	-0,95	-1,6	-1,5	-1,5	-2,0	0,0	0,6	-0,2	2,5	2,6	-0,1	-0,12	4,6	-8,9	-15,0	-9,50	-1,77
Ірландія	0,3	-2,0	-4,7	-4,0	-1,2	-0,6	2,7	2,6	-0,87	4,6	6,1	4,1	4,1	3,5	3,6	4,2	5,0	6,0	-0,2	4,12	-8,1	-8,8	-7,8	-8,21	0,46
Італія	0,7	-0,5	-3,1	-2,4	-1,0	-1,3	-1,0	-1,1	-1,21	-1,2	0,8	1,1	0,3	-0,8	0,3	0,7	2,3	3,3	1,5	0,84	-3,7	-2,2	-1,7	-2,52	-0,42
Люксембург	6,7	2,9	2,0	1,0	-2,2	-5,2	-4,2	-2,8	-0,24	0,3	3,5	1,4	1,6	-0,6	-0,1	1,7	3,2	6,7	4,4	2,22	-3,7	-3,1	-2,9	-3,23	0,50
Нідерланди	1,5	0,1	-1,8	-1,5	-1,0	-0,6	0,4	0,9	-0,25	1,9	2,7	1,7	-0,6	-2,1	-1,6	-0,9	0,9	3,1	3,2	0,83	-1,6	-0,9	-0,1	-0,87	0,17
Португалія	4,2	2,3	-2,6	-3,1	-1,9	-1,1	0,0	1,6	-0,07	2,2	3,1	2,6	1,4	-0,8	-0,4	-0,7	-0,1	1,5	0,6	0,93	-2,3	-1,3	-2,7	-2,10	0,12
Іспанія	3,9	1,7	-2,3	-2,2	-1,8	-2,2	-1,4	-0,2	-0,56	0,9	2,3	2,2	1,4	1,0	1,0	1,3	2,4	2,9	1,4	1,67	-3,4	-4,4	-4,9	-4,23	-0,02
Зона євро	1,9	0,9	-2,1	-1,3	-0,8	-1,3	-0,8	-0,3	-0,49	0,1	1,5	1,1	-0,1	-1,1	-0,7	-0,5	1,2	2,5	1,2	0,52	-3,9	-3,1	-2,6	-3,18	-0,39
Стандартне відхилення*	2,61	3,24	3,31	1,84	1,07	1,36	1,55	1,41	2,05	1,67	1,82	1,41	1,60	1,61	1,56	1,73	1,50	1,71	1,42	1,60	1,99	2,67	4,06	2,91	1,96
Розмах*	10,83	12,25	13,88	7,09	4,06	4,67	6,86	5,37	8,13	6,20	7,65	5,66	6,12	5,72	6,12	6,81	5,16	5,48	4,76	5,97	6,64	7,98	14,85	9,82	7,34

* Власні підрахунки.

Розмах між окремими країнами розраховано як різницю між максимальним і мінімальним показниками у даному році. Наприклад, для 1991 року він становить $10,83 = 6,67 - (-4,16)$. У колонках, що містять дані для кількарічних періодів, подано середні арифметичні показників окремих років. Наприклад, у випадку показника розмаху для періоду 1991-1998 років, він обчислений як $(10,83 + 12,25 + \dots + 5,37)/8 = 8,13$.

Джерело: OECD Economic Outlook No 90 – December 2011, OECD.Stat, http://www.oecd.org/document/61/0,3746,en_2649_37443_2483901_1_1_1_37443,00.html.

У досліджуваному періоді між 1991 та 2011 роками середній розмах ВВП-розривів дванадцяти досліджуваних країн становив 7,34 відсоткових пунктів, зменшившись із 8,13 відсоткових пунктів у 1991–1998 рр. до 5,97 відсоткових пунктів у 1999–2008 рр. та знову збільшившись до 9,82 відсоткових пунктів у 2009–2011 рр. Середнє стандартне відхилення в усьому періоді становило 1,96. Різниця між країною зони євро з найбільшим позитивним розривом виробництва (Люксембург) і країною з найменшим негативним розривом виробництва (Фінляндія) у 1991 р. становила 10,83 відсоткових пунктів, тоді як у 2008 р. ця різниця становила уже лише 4,76 пунктів. Але протягом кризового періоду трьох останніх років розмах ВВП-розривів знову зростав і становив у 2011 р. 14,85 відсоткових пунктів (див. табл. 1).

Еволюцію стандартного відхилення та розмаху ВВП-розривів країн зони євро у 1991–2011 рр. наведено на рис. 1.

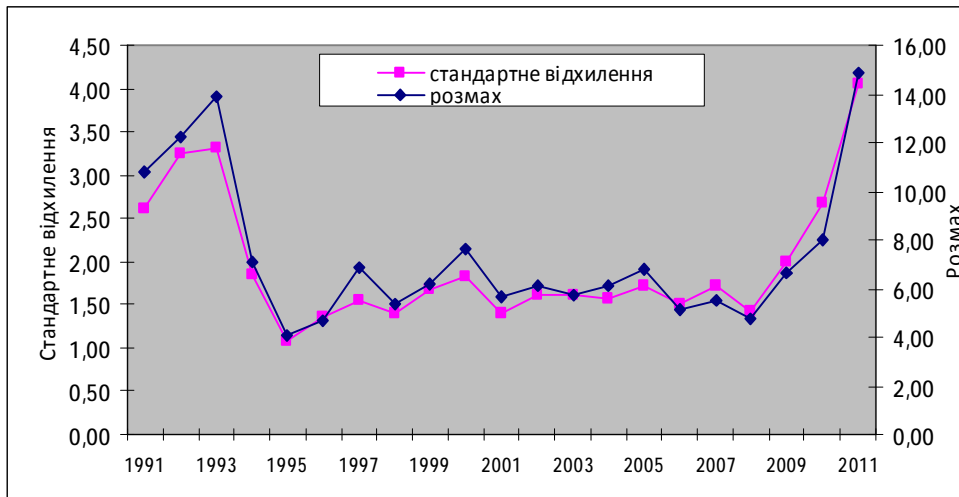

Рис. 1. Стандартне відхилення і розмах розривів виробництва у зоні євро у 1991–2011 рр.

З нього видно, що починаючи з 1993 року, стандартне відхилення значно зменшувалося і у 2008 році досягнуло свого найнижчого рівня з цілого періоду функціонування зони євро. Проте, не можна виключати, що це зменшення дисперсії ВВП-розривів було спричинене не фактом, що ділові цикли країн-членів все частіше і довше перебували в одній фазі, а загальним зменшенням амплітуди циклічних коливань – коли розриви виробництва близькі до нуля, тоді дисперсія залишається на низькому рівні, навіть якщо національні ділові цикли відхиляються. Це підтверджується даними кризового періоду 2009–2011 рр., у якому спостерігається різке зростання як стандартного відхилення, так і розмаху ВВП-розривів.

Інакше кажучи, тенденція до дивергенції циклів може приховуватися через низьку амплітуду циклічних коливань, що підтверджується кількома дослідженнями, але до кінця не з'ясоване. Серед пояснень, що пропонуються в літературі, можна виділити: ефективнішу макроекономічну політику, структурні реформи, зміни структур економік (вищий рівень розвитку фінансових ринків) і менші або рідші економічні шоки [9, с. 37–38]. Цілком ймовірно, що зменшення стандартного відхилення ВВП-розривів у зоні євро, починаючи з 90-х років ХХ ст., викликано, принаймні частково, зменшеною амплітудою ділових циклів. З огляду на це аналіз треба доповнити аналізом інших показників синхронізації циклів.

Альтернативним показником синхронізації є кореляція ділових циклів, яка відображає взаємну залежність ділових циклів окремих країн-членів, а також ділового циклу зони євро, і на яку не впливають зміни амплітуди коливань циклу. Коефіцієнт кореляції може досягнути максимальне значення 1, плюс або мінус. При цьому, значення коефіцієнта кореляції близьке до „1” вказує на симетрію між діловими циклами. Використовуючи дані ВВП-розривів, автор обчислив синхронізацію ділових циклів у країнах Європейського Союзу та Економічного і Валютного Союзу у період 1994–2011 рр..

У табл. 2 наведено результати дослідження, а саме коефіцієнти кореляції ВВП-розривів окремих країн і ЕВС, загалом. У таблиці наведено дані для чотирьох періодів: 1994–1999, 2000–2005, 2006–2011 та усього періоду 1994–2011 рр. Що стосується усього досліджуваного періоду, то у більшості країн ЕВС синхронізація ділових циклів є порівняно високою, а найвищий рівень синхронізації існує в Австрії та Фінляндії (0,929). Аналізуючи період 2003–2011 рр., можна зауважити майже ідеальну кореляцію ділових циклів Фінляндії, Італії та Люксембургу і циклу ЕВС загалом. Високу кореляцію у цьому періоді мають також ділові цикли Австрії, Бельгії та Франції, а їх коефіцієнти кореляції перевищують 0,94. Варто особливо наголосити на тому, що порівняно з першим періодом, у період після 2002 року рівень синхронізації ділових циклів окремих країн з циклом ЕВС значно зріс в усіх країнах (за винятком Франції, Ірландії, Нідерландів та Іспанії). Ймовірно це є наслідком завершення впровадження в межах Європейського Співтовариства проекту Економічного та Валютного Союзу та зростання взаємних торгових оборотів у результаті введення спільної валюти.

Таблиця 2

Синхронізація ділових циклів (по відношенню до ЕВС)

	1994–2002	2003–2011	1994–2011
Австрія	0,878	0,961	0,929
Бельгія	0,875	0,951	0,926
Фінляндія	0,841	0,986	0,929
Франція	0,961	0,943	0,928
Німеччина	0,824	0,835	0,829
Греція	-0,488	0,739	0,667
Ірландія	0,845	0,834	0,839
Італія	0,877	0,988	0,907
Люксембург	0,713	0,982	0,812
Нідерланди	0,854	0,752	0,766
Португалія	0,888	0,929	0,752
Іспанія	0,952	0,890	0,890
середнє для зони євро	0,752	0,899	0,848

На рис. 2 показано синхронізацію ділових циклів окремих країн у рухомих дев'ятирічних періодах (кожний період триває дев'ять років: 1=1994-2002, 2=1995-2003,..., 10=2003-2011). З рисунку видно, що починаючи від 6 періоду (1999 рік) абсолютна більшість країн ЄС-12 досягнула вищого рівня конвергенції порівняно з попередніми періодами, коли ділові цикли були більш дивергентними. Виняток становлять економіки Греції, Ірландії та Португалії, ділові цикли яких, протягом більшості аналізованого періоду, значно відрізняються від середнього ділового циклу ЕВС.

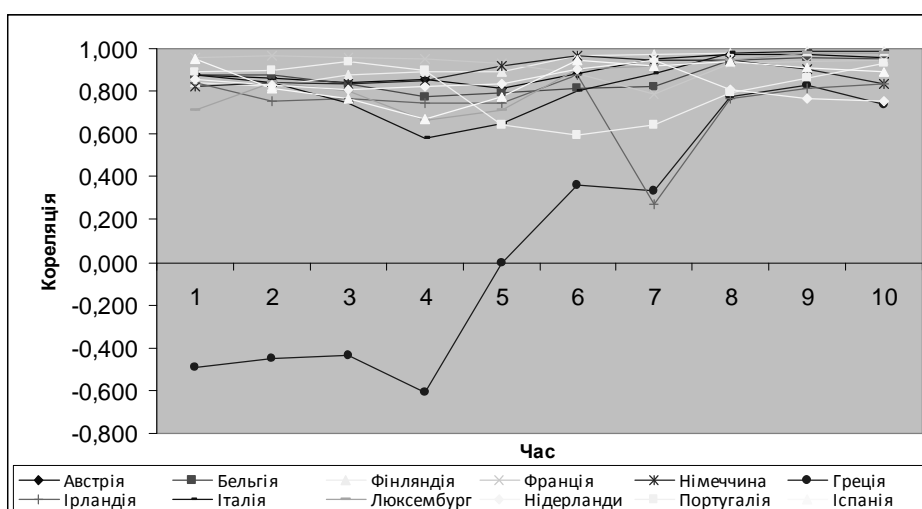

Рис. 2. Синхронізація ділових циклів по відношенню до ЕВС (1994–2011 рр.)

Висновки і перспективи подальших досліджень. З точки зору оптимальної валютної зони, позитивним явищем є те, що більшість країн у досліджуваному періоді демонстрували синхронізацію, а не десинхронізацію ділових циклів. Отримані результати свідчать про синхронізацію ділових циклів Австрії, Італії, Фінляндії, а особливо Люксембургу, у напрямку середнього ділового циклу зони євро, натомість у деяких країнах, а особливо в Нідерландах, Іспанії та Ірландії мала місце десинхронізація ділових циклів. Особливе місце у зоні євро за результатами аналізу посідає Греція, діловий цикл якої хоч і наближається до середнього ділового циклу зони євро, та все ще залишається дуже відмінним від нього.

Саме цим, на мою думку, можна пояснити той факт, що остання економічна криза найбільше вплинула саме на Грецію. Інструменти макроекономічної політики, які використовувалися Європейським Центральним Банком для подолання наслідків асиметричного шоку, ефективні для Німеччини та інших країн із подібними діловими циклами, були абсолютно неефективними для Греції. Варто також підкреслити, що значні зміни у синхронізації ділових циклів не можуть відбуватися у короткому періоді. Зміни відбуваються поволі, разом із структурними реформами.

Підсумовуючи, ствердимо, що наведені розрахунки підтверджують загальну тенденцію синхронізації ділового циклу у зоні євро, але вона не є постійним явищем. Мають місце періодичні випадки дивергенції. На перебіг ділового циклу мають вплив як внутрішні, так і зовнішні чинники. Серед внутрішніх чинників найбільше значення мають структурні, а серед зовнішніх – ситуація на світових ринках [17, с. 243]. Що стосується питання чи до конвергенції ділових циклів в ЄВС привело запровадження євро, то важко дати однозначну відповідь, оскільки важко оцінити вплив на це внутрішніх чинників, а також глобальних тенденцій. Тим не менше, впевнено можна ствердити, що запровадження євро не викликало десинхронізації ділових циклів окремих країн-членів.

1. Abramovitz M., David P.A., *Convergence and Deferred Catch-Up: productivity leadership and the waning of American exceptionalism*, 1994, www.merit.unu.edu/publications/rmpdf/1994/rm1994-027.pdf. 2. Angeloni I., Dedola L., *From the ERM to the Euro: New evidence on Economic and Policy convergence among EU countries*, European Central Bank, Working Paper 4, 1999. 3. Article 109j, *Treaty on European Union, Official Journal of the European Communities*, No C 191, 29 July 1992. 4. Artis M., *Business Cycle Affiliations and their determinants: where do we stand?*, *European Economy, Economic Papers*, No. 227, June 2005. 5. Artis M., Zhang W., *International business cycles and the ERM: Is there a European Business Cycle?*, *Centre for Economic Policy Research, Working Paper 1191*, 1995. 6. Belo F., *Some Facts about the Cyclical Convergence in the Euro Zone*, *Economic Bulletin, Banco de Portugal*, December 2001. 7. Bukowski S.I., *Unia monetarna. Teoria i polityka*, Difin, Warszawa 2007. 8. Camacho M., Perez-Quiroz G., Sainz L., *Are European business cycles close enough to be just one?*, *European Economy, Economic Papers*, No. 227, June 2005. 9. Cotis, J.P., Coppel, J., *Business cycle dynamics in OECD countries: evidence, causes and policy implications*, paper presented at the Reserve Bank of Australia Economic Conference on „The changing nature of the business cycle”, Sydney, Australia, July 11-12, 2005. 10. Stock, J.H., Watson, M.W., *Has the Business Cycle Changed? Evidence and Explanations*, Paper prepared for the Federal Reserve Bank of Kansas City symposium on „Monetary Policy and Uncertainty”, Jackson Hole, Wyoming, August 28-30, 2003. 11. Darvas Z., Szapary G., *Business cycle synchronization in the enlarged EU*, *CEPR Discussion Paper*, No. 5179, August 2005. 12. De Brandt O., Bruneau C., Flageollet A., *Assessing aggregate comovements in France, Germany and Italy using a non stationary factor model of the euro area*, *Banque de France, NER*, No. 145, June 2006. 13. De Grauwe P., *The Political Economy of Monetary Union in Europe*, *World Economy*, November 1993, Vol. 16, Issue 6. 14. EMU@10: *Successes and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union*, *European Commission, Economic and Financial Affairs Directorate-General, European Economy (provisional version)*, 2/2008. 15. Giannone D., Reichlin L., *Trends and cycles in the euro area: how much heterogeneity and should we worry about it?*, *ECB Working Paper Series*, No. 595, March 2006. 16. Kowalewski P., *Euro a międzynarodowy system walutowy*, Twigger, Warszawa, 2001. 17. *Monthly Bulletin*, *European Central Bank*, July 2002. 18. Mucha-Leszko B., *Strefa euro: wprowadzanie, funkcjonowanie, międzynarodowa rola euro*, *Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin*, 2007. 19. Onida F., *The Theory and Policy of Optimum Currency Areas and their Implications for the European Monetary*

Union, [y:] G. Magnifico, European Monetary Unification, New York, 1973. 19. Oreziak L., Euro: nowy pieniądz, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa, 1999. 20. Oreziak L., Unia gospodarcza i walutowa – perspektywy ustanowienia do końca XX w. i wpływ na kształt Unii Europejskiej, Sprawy Międzynarodowe, 1995, nr 4. 21.. Tsoukalis L., Unia gospodarcza i walutowa: pryzmat wyższej polityki, [y:] Wallace, H., Wallace, W., Proces tworzenia polityk wspólnotowych w Unii Europejskiej, Instytut Europejski, Łódź, 1998. 22. van de Coevering C., Structural convergence and monetary integration in Europe, De Nederlandsche Bank, MEB Series no. 2003-20, December, 2003. 23. Wojnicka E., Spory wokół teorii optymalnych obszarów walutowych, Ekonomista, Nr 1, 2002.

УДК: 336.03

Н.М. Добош

Національний університет “Львівська політехніка”

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЗРОСТАННЯ

ã Добош Н.М., 2012

Висвітлено та проаналізовано основні проблеми державного регулювання ринку страхових послуг України, узагальнено основні чинники, які визначали його становлення та розвиток, запропоновано шляхи його вдосконалення. Проведене дослідження дало змогу зробити висновки щодо забезпечення ефективної системи регулювання ринку страхування в Україні.

Ключові слова: державне регулювання, страхова діяльність, методи державного регулювання, нормативно-правове забезпечення.

N.M. Dobosh

Lviv Polytechnic National University

ENSURING EFFECTIVE REGULATION OF UKRAINIAN INSURANCE MARKET IN THE CONTEXT OF ITS SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND GROWTH

The article describes and analyzes the main problems of state regulation of insurance market of Ukraine, summarized the key factors that determined its formation and development, the ways to improve it. The research allowed to make a number of conclusions to ensure the effective regulation of insurance market in Ukraine.

Key words: state regulation, insurance activities, methods of state regulation, legal software.

Постановка проблеми. Проведення економічних реформ та структурна перебудова економіки України потребує подальшого розвитку національного страхового ринку, що є фундаментом для сталого економічного зростання.

Важливою умовою та невід’ємним атрибутом функціонування будь-якої страхової організації в Україні є підпорядкування її основних напрямів діяльності чинному нормативно-правовому законодавству України. Функціонування в межах правового поля країни та знання всіх його